

סנהדרין כו

משה שווערד

1. תוספות מסכת סנהדרין דף כה עמוד ב ד"ה סתם גבאי

סתם גבאי כשר - פ"ה והא דהוסיפו הגבאין והמוכסין בדחזו דשקלי יתירתא וקא אתי לאשמועינן דאע"ג שהחזיר הגבאי והמוכס פסול דלא דמי לשאר גזלנים שהחזירו דכשרים [1] דהאי לא ידע למאן נהדר [2] ועוד כיון דעדיין הם עוסקין בגבאות ובמכס חשודים לחזור לקלולם.

2. יד רמה על סנהדרין דף כה/ב

אבוא דרבי זירא עבד גבאותא תליסרי שני כי אתי ריש נהרא למאתא כו', כשהיה שר העיר בא לעיר ומבקש ממון מבני העיר והי' אביו של רבי זירא רואה תלמידי חכמים היה אומר להן בפירוש שיחבאו, שמא יראה שר העיר שרבים בני העיר ויבקש מהן ממון הרבה, לפי שצנועין היו ולא היה מתיירא שמא ילשינו עליו לשר העיר, וכשהיה רואה שאר בני אדם היה מגיד להן ששר העיר בא לעיר, והאידנא נכוס אבא לפום ברא, כלומר שמבקש ממון הרבה ושוחט את האב לפני הבן והן מבינין שמזהירין להחבא והולכין ונחבאין, ולא היה אומר להן להחבא בפירוש שמא ישמע אדם שאינו הגון וילך ויגיד עליו לשר העיר:

3. יד רמה על סנהדרין דף כו/א

וכשהיה בא שר העיר ומצוה עליו לגבות ממון המס מבני העיר היה אומר לו ממי אבקש ממון מרובה כזה והלא יושבי העיר מועטין, והיה מתרצה שר העיר בממון מועט, כי הוה קא ניחא נפשיה אמר להו שקולי תליסר מעי דצירי בסדינאי והבו ליה לפלניא דשקלתינהו מיניה ולא אצטריכו, כלומר שבקשו הימנו כך וכך ממון וגבה מכל בני העיר כראוי להן ונשאר אחד מהן לבסוף ונתן כל הממון שגבה מן הראשונים לשר העיר ולא נתרצה לו והלך וגבה מן האחרון כשיעור מה שהיה חייב והלך ומצאו לשר העיר שנתרצה בראשונים או שהלך לו וכיוצא בהן לפיכך נתחייב להחזירן לבעלים ואין לשאר בני העיר בהן כלום, כי מעשה דרב סיפרא דאיתרחיש ליה ניסא באתריה כדאיתא בפרק הגזול בתרא (קטז):

4. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד א ד"ה משרבו האנסין

משרבו האנסין ומאי נינהו ארנונא - וא"ת ומשום ארנונא התירו לחרוש ולזרוע דהויא איסורא מדאורייתא [1] וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן [2] אי נמי י"ל דפקות נפש הוא ששואל להם המלך מס ואין להם מה יפרעו ומתים בתפיסת המלך והכי איתמר בירושלמי משום חיי נפש.

5. ערוך לנר על סנהדרין דף כו/א

שם בתוספ' ד"ה משרבו האנסין. וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה: הראב"ד פ"א מה' שמיטה כתב דמיירי במקומות דלא אסור רק מדרבנן ובזה ג"כ מתורץ קושית התוספ' [1] אכן דעת הרמב"ם שם נראה דסובר כתירוצ' השני של התוספ' דכאן ובזה מיושב השגת הראב"ד שם [2] ולכן פירש ארנונא על חילות המלך שבזה שייד סכנת נפשות כי יהרגוהו אם לא יתן להם די חקם אבל במס לא שייד סכנת נפשות אם לא כמו שנדחקו התוספ' לומר דימות בתפיסת המלך אבל הראב"ד שפירש אותו על מס דבוא ליכא פקוח נפשות פירש דאירי בחו"ל:

6. חדושי הר"ן על סנהדרין דף כו/א

פוקו זורעו בשביעיתא משום ארנונא. [3] פירוש שהאונס לא היה להעביר אלא להנאת עצמן שלא יפסידו הארנוניות וכל להנאת עצמן יעבור ואל יהרג ואף על פי שהוא בפרהסיא וכדאיתא לקמן פרק בן סורר (ע"ד ב'), והכי איתא בהדיא בירושלמי במס' שביעית פרק ד' לאלו החורשין בשביעית למה אין אומרים שיהרג ואל יעבור כדין בפרהסיא מפני שאין עושין אלא למיגבי ארנוניות ע"כ:

7. גמרא הלכה ברורה

ההיתר לעבוד בשביעית משום ארנונא

נחלקו הראשונים בביאור דברי הסוגיה שהתירו לעבוד את הקרקע בשביעית משום ארנונא, וחילוקי הדעות תלויים תחילה בגדר החיוב של מצות שביעית בזמן הזה. בבירור הלכה למסכת גיטין דף לו, א ציון ט נתבאר שיש דעות שונות בענין זה ומן הקצה אל הקצה: יש הסוברים ששביעית בזמן הזה מדאורייתא, יש סוברים שחיובה מדרבנן, ודעה שלישית, שאף אינה נוהגת מדרבנן אלא ממנהג חסידות בלבד. סוגייתנו יכולה לשמש כראיה לשיטה האחרונה, שכן לפיה מובן מדוע התירו לעבוד בשדות בשביעית משום ארנונא שזהו מס המלך, וניתן להבין שאין צורך להחזיק במנהג חסידות בשעה שכרוך הדבר בהפסד מרובה של ממון.

מאידך, לדעת הסוברים ששביעית בזמן הזה מדאורייתא יש קושי רב מסוגייתנו איך מתירים איסור דאורייתא בגלל הפסד ממון, לכן צריכים להסביר שאי תשלום המס למלך כרוך בסיכון של פיקוח נפש, וכך כותבים התו"ח 'משרב' בתירוצם השני, "דפקוח נפש הוא ששואל להם המלך מס ואין להם מה יפרענו, ומתים בתפישת המלך". הם מסיימים שכך משמע מן הירושלמי שההיתר בא בשביל חיי נפש, וכך מסביר גם בעל כפתור ופרח (פרק מט), ומביא את הירושלמי למסכת שביעית (פרק ד, ב), שם מובא בסמיכות לדברי רבי ינאי הדין שבכל התורה יעבור ואל יהרג חוץ משלוש מצוות, משמע שזהו הטעם להיתר העבודה משום ארנונא.

אכן נראה להסביר את שיטתם שאין זה פיקוח נפש ודאי, ולכן היה רבי ינאי צריך להכריז על ההיתר, דאם לא כן אין בזה שום חידוש והדבר ידוע שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה חוץ משלוש מצוות. כך נראה לדייק מדברי התוספות במסכת גיטין (דף סב, א בד"ה אין) שם הם כותבים במפורש "דשמא סכנת נפשות איכא אם לא יפרעו מס למלך". השיטה האמצעית היא ששביעית בזמן הזה מדרבנן, ולפי המבואר בבירור הלכה בגיטין (דף לו, א), רבים הם המפרשים והפוסקים שסוברים כך, ולפי דעתם יש מקום לכמה הסברים נוספים בסוגייתנו.

אמנם ניתן להסביר גם לפי דעתם שההיתר הוא משום חשש פיקוח נפש, אבל נראה שאין בזה הכרח. כך משמע מדברי רש"י בסוגייתנו המסביר את ההיתר משום ששביעית בזמן הזה מדרבנן, ומסתבר שבכוונתו לומר שההיתר נובע מכך ואין בזה משום פיקוח נפש אשר דוחה גם איסורים דאורייתא. עם זאת לא נתבאר גדרו של היתר זה, האם בשביל כל הפסד ממון מתירים את האיסור שהוא רק מדרבנן, אך נראה בפשטות שבגמרא כבר נאמר שלא התירו את העבודה בשביעית למנוע כל הפסד ממון, אלא רק משרבו האנסיין ומאי ניהו ארנונא, כלומר שהוכחד העול של תשלומי המיסים המוטלים על כל הציבור, וכנראה אינם יכולים לעמוד בזה, לכן עמד רבי ינאי והכריז שמותר לעבוד בשדות בשביעית. כך מוכח מהתוספות במסכת גיטין (שם בד"ה אין עודדיו) שזהו היתר מיוחד כדי לשלם את התשלומים למלך ולא לנכרי אחר.

התוספות בגיטין כותבים הסבר נוסף להיתר האמור בסוגייתנו, המבוסס על כך שיש קנין לנכרי בארץ להפקיע משביעית, ולפי פירוש זה מדובר על ארנונא כזו שהמלך נותן את קרקעותיו שיעבדו ויתנו לו חלק מן היבול.

לפי הסבר זה טעם ההיתר אינו קשור לכאורה למלך דווקא, אלא לכל נכרי משום שיש לו קנין בארץ ישראל. אולם מתוך עיון בדבריהם שם, נראה שאין היתר לעבוד בשדה של כל נכרי, אלא רק כשמדובר על המלך, ומפני כל העלול לקרות אם לא יפרע לו את הארנונא כנדרש. כך נראה מתוך דבריהם, שבאים לתרץ מדוע אמרו בסוגייתנו שמותר לזרע משום ארנונא, ואילו במסכת גיטין אמרו שאין עודדים עם העכו"ם בשביעית, על כך הם מתרצים שההיתר כאן הוא מפני שיש קנין לנכרי, משמע שאעפ"כ לא התירו את העבודה בשביעית בכל שדה של גוי.

8. שערים מצויינים בהלכה

לעכו"ם בא"י להפקיע משביעית. וע"י ברדכ"ז (שמיטה פ"ד הכ"ט) דכיון דס"ל להרמב"ם אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע משביעית, לכן אף דפירות העכו"ם מותרין שלא גזרו עליהם כיון שאינם מצווין על השביעית, מ"מ אם עבד הישראל בקרקע של הגוי אין אוכלין את פירותיה כיון שעשה איסור בעבודתה כו'.

9. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד א ד"ה לעבר השנה

לעבר השנה בעסא - וא"ת היאך היו מעברין בעסא הא עסא חוצה לארץ היא כדאמרינן פ' חזקת הבתים (ב"ב דף נו. ושם) עסא ואספמא וכו' [1] וי"ל דלעבר ר"ל לחשוב והכי משמע מדקאמר כהן וחריש משמע ששביעית היתה ואין מעברין השנה בשביעית כדאמרי' (לעיל ד' יב.).

10. ספר מרגליות הים [2]

ו. תודיה הוי קאזלי לעבר השנה בעסא, וא"ת האיך היו מעברין בעסא הא עסא חוצה לארץ כו'. בע"י פי' שהם הלכו מחו"ל לא"י וכשהיו בעסא פגע בהו ריש לקיש ובפתח עינים מהגחיד"א דחה פי' זה וכן בהגהות הגר"ל לפדר"א פ"ח אות ח, וע' דורות הראשונים ח"ב בבל וא"י פ"ט (צ"ז ע"ב — צ"ח ע"א), ויותר נראה דהכא וכן המובא במגילה י"ח ב מעשה בר' מאיר שהלך לעבר שנה בעסא היינו דסבירא להו שחלק מעסא בבקעת הלבנון היא מארץ ישראל ראה ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג ר' מאיר הוה אידמך ליה באסא אמר אימורין לבני ארעא דישראל הא משיחון

11. מאירי על סנהדרין דף כו/א

כבר בארנו שאין מעברין שנים בחוצה לארץ [3] ומ"מ דוקא בזמן שבית המקדש קיים אבל לאחר חורבן רשאי אדם גדול ומפורסם בחכמה ושנסמך בארץ ישראל לקבוע חדשים ולעבר שנים בחוצה לארץ ובלבד בשלא הניח כמותו בארץ ...

12. רש"י על סנהדרין דף כו/א

אגיסטון — [1] שכיר, וקרקע של נכרי הוא, [2] אי נמי משום ארנונא שכרו בעל הבית לחרוש:

13. שערים מצויינים בהלכה

קמא נקט דאירי בשכירות. ובהגה' מהריב"ץ כתב, דלכן לא שאלו להווא גברא לברר הדבר, כיון דשכיר יום היה ואסור לבטלו ממלאכתו.

14. ספר באר מים חיים - הלכות לשון הרע - כלל ג

ב) וניחא נמי בזה הא דאמרינן בסנהדרין (כ"ו ע"א) ר' חייא בר זרנוקי ור' שמעון בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר שנה בעסא פגע בהו ריש לקיש וכו' אמר להו כהן וחורש אמרו לו יכול לומר אגיסטון אני בתוכו תו חזייה וכו' א"ל יכול לומר וכו' אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל בני אדם החשודין על השביעית וכו' ולכאורה לא די שלא דן לכתחלה לכף זכות את האנשים כמו ר' חייא בן זרנוקי ור' שמעון בן יהוצדק שאמרו יכול לומר וכו' אבל גם קרא את האמוראים האלו בשם חשודין על השביעית, ולפי הנ"ל ניחא, דדעת ריש לקיש היה שבענין זה היה הכף חוב הרבה מכריעה יותר משום שהוא דבר שאינו מצוי וכיוצא בזה ולכן היה מחזיקם שהם מתרשלים מלמחות בעושי מלאכתן בשביעית ולא עוד אלא שאומרים עליו עבור זה טרודא הוא דין עי"ש בגמרא: וכל זה שכתבנו הוא מצד הדין אבל מצד מדה טובה אפילו הכף חוב הוא הרבה יותר מכף זכות צריך לדון לכף זכות, וראיה משבת (קכ"ז ע"ב) בכל המעשיות שהביא שם הגמרא היה הכף חוב הרבה והרבה יותר מהכף זכות ואפילו הכי צריך לדון לכף זכות כמו שאמר שם העבודה כך היה וכשם וכו':

15. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד א ד"ה לעקל בית

לעקל בית הבד אני צריך - וקשה דמ"מ מה בכך מ"מ הוה משביח הכרם דהכי אמרינן פרק כלל גדול (שבת דף עג: ושם) הזומר וצריך לעצים חייב שתים משום קוצר ומשום נוטע הכא נמי לחייב משום עבודת נוטע וי"ל דעביד ליה באותו ענין דודאי קשה ליה דליכא לחייבו משום נוטע כדאמרינן גבי שבת דשאני גבי שבת דמלאכת

מחשבת אסרה תורה והא מתעבדא מחשביתו אבל גבי שביעית אין לאסור רק היכא דמשביח הקרקע אבל הכא קשיא ליה וכה"ג שרי כדאיתא פרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פ:).

16. ספר מרגליות הים

י. תודיה לעקל כוי וקשה דמי"מ מה בכך מי"מ הוה משביח הכרם כוי. בסה"ק העיר דתליא אי בשאר איסורין מותר בשאינו מתכוון גם בפסיק רישא ע' ר"ן פגיה ותוס' פסחים כ"ה ב ד"ה לא אפשר כוי ובשרית מהרי"ט ח"א ר"ס פ"ג.

17. ספר מרגליות הים

יב. אלא הא א"ל כרישא והדר כוי. בסה"ק כ' דלכאורה צ"ע מדוע הקדימו המאוחר, ולמה קראו לר"ל טרודא הרי כשראו אנשים עושים איסור בוודאי שצריכים היו להתעניין אולי יהיה צורך לאפשרי מאיסורא, וגם למה אמרו יכול לומר לעקל ויכול לומר אגיסטון ולא בררר אם כן הוא, אמנם יתכן שלפי שחפץ ר"ל להטפל להדייתו וליחזי היכי עבדו לא הטרידם בשאלות על אתר (ע' גטין

18. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד א ד"ה ימכרו לכהנים

ימכרו לכהנים בדמי תרומה - וא"ת והא אסור לעשות סחורה בפירות שביעית כדאמרינן במסכת ע"ז (דף סב:): לאכלה ולא לסחורה וי"ל דסחורה היינו כשמוכרה בשוק כעין חנות דדמי לסחורה אבל פעם א' כעין אקראי בעלמא ליכא משום סחורה.

19. שערים מצויינים בהלכה

ימכרנו לכהן בדמי תרומה. הקשו התוס', והא אסור לעשות סחורה בפירות שביעית כדאמרי' במס' ע"ז (סב:), ותירצו דסחורה היינו כשמוכרה בשוק כעין חנות דדמי לסחורה, אבל פע"א כעין אקראי בעלמא ליכא משום סחורה. כעין זה הבאנו בשמ"ב (ח"ב סי' עב סק"ד) מתשו' חתם סופר (ח"מ סי' קצה) שכתב, דאע"פ דאמרי' בעלמא דמקח וממכר בשבת אסור מדרבנן [ע' ברש"י ותוס' במס' ביצה לז. ד"ה ומשום מקח וממכר], היינו דוקא באקראי, אבל הפותח חנותו בשבת בקביעות הרי הוא מחלל שבת ממש כדכתיב בנחמיה (פ"ג), ומחויב סקילה, וכ"כ הרמב"ן (אמור כג-כד).

20. מהרש"א על סנהדרין דף כו/א

וקשר רשעים אינו מן המניין אר"י דא עקא וכו'. מה שלא חשו הם על שקרא להן רשעים ולא חשו רק על שקרא להן רועי בקר אפשר שלא הגידו השומעים להן שקרא אותן רשעים ועוד יש לומר דודאי הקפידו על ר"ל גם בזה אלא שעל ר"י הקפידו ג"כ למה מתחלה שקרא אותן רועי בקר לא א"ל ולא מידי עד לבסוף שקרא אותן

רשעים שא"ל ר"י דא עקא וע"ז השיב להן ר"י ואי קרי לכו רועי צאן כו' ר"ל דע"ז אין לכם להקפיד דמצינו דת"ח מקפחין ומהנדזין זה את זה בהאי לישראל כדאמרי' פ"ק דיבמות דא"ל יונתן בן הרכינס לר"ע אתה עקיבא ששמך הולך מסוף עולם עד סופו ועדיין לא הגעת לרועי בקר וא"ל אפילו לרועי צאן ודו"ק:

21. שערים מצויינים בהלכה

ואי קרי לכו רועי צאן מאי אמינא ליה. פי' דמבואר לעיל (כה:) דרועי בהמה דקה גרועים מרועי בהמה גסה, ועי' בדברינו במס' יבמות (טז. ד"ה א"ל רע"ק ואפי' לרועי צאן) ובמס' ב"ב (קכח. ד"ה נאמנין עלי), ולכן אמר דאפ"ה אם קרו לכו רועי צאן ג"כ אין לי מה לומר לו. ונ"ל דהא דאמרי' דרועי צאן גרועים אינו כלל, ותלוי בזמנים, דהרי יעקב אבינו היה רועה צאן כדכתיב (ויצא ל-לא) "אשובה ארעה צאנך אשמור", וכן שנים עשר שבטים היו רועי צאן שנאמר (ויגש מז-ג) "רועי צאן עבדיך גם אנחנו גם אבותינו", וכן משה רבינו היה רועה צאן, שנאמר (שמות ג-א) "ומשה היה רועה את צאן יתרו", וכן דוד המלך היה רועה צאן כדכתיב (שמואל א, טז-יא) "והנה רועה בצאן". אבל צאנאם היו ניכרין כמש"כ רש"י (לך יג-ז, חיי שרה כד-י) שהיו יוצאין זמזמין מפני הגזל

שלא ירעו בשדות אחרים. וכבר האריכו בספרים הקדושים לכאר למה בחרו האבות הקדושים במלאכה זו, כדי לדעת היאך לרעות את עם ישראל.

22. שערים מצויינים בהלכה

טלטולא דגברא קשי מדאיתתא. פי' שהאשה תמצא יותר מרחמים מן האיש, וע"ז אמר "הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר", כלומר תגלה למקום שלא תמצא מרחמים, עי' בפ"י הרד"ק (ישעיה כב-ז). ועל יסוד זה קי"ל במס' כתובות (כח.) בהא דהמגרש את אשתו לא תדור עמה בחצר דחיישינן לזנות שהוא רגיל

עמה, שהיא נדחית מפניו דטלטולא דגברא קשי מדאיתתא, ובספרי דרשין עה"כ (תצא כד-ב) "ויצאה מביתו" מלמד שהאשה יוצאה מלפני האיש, היינו שהיא נדחית מפניו.

23. בן יהוידע על סנהדרין דף כו/ב

נקבוהו בעקביו ותלאוהו בזנבי סוסיהם. נ"ל בס"ד מדה כנגד מדה הוא רצה לעשות עצמו ראש ואת אדוניו חזקיהו המלך ע"ה בקש לעשותו זנב חס ושלום. לכן ראשו נגרר למטה ורגליו שהוא זנבו היה למעלה ונתלה בזנב הסוסים, גם נתגאה בחכמתו שהיא בראש, רצצו ראשו באבנים וסלעים שנגרר עליהם, ומה שאמר שהיו מגררין אותו על הקוצים ועל הברקנים, נ"ל בס"ד הטעם כי תורה לשמה היא מזמרת עריצים ומכרתת החוחים והקוצים הסוככים השושנה העליונה, ובוה פרשתי בס"ד מאמר הגמרא שאמרו בכמה מקומות גמרתא גמיר זמרתא תהא לשון זמר עריצים, אך שבא לא היה לומד תורה לשמה שתהיה כדאי להכרית החוחים והקוצים לפיכך נגרר על הקוצים ועל הברקנים. או יובן בס"ד כי ישראל נמשלו לתמר מה תמר זה אין לו אלא לב אחד כך ישראל יש להם לב אחד [סוכה מ"ה ע"ב], אך שבא שהשלים עם סנהריב היה לו לב אחר ברי"ש נמצא עשה מן אחד בדל"ת אחר ברי"ש, וההפרש הוא מספר קוץ כי זה מאתים וזה ארבע, גם הסיר קוץ של קרן זוית שבדל"ת ונעשה רי"ש, לכן היו מגררין אותו על הקוץ:

24. תורת חיים על סנהדרין דף כו/ב

מפני שהיא מתשת כחו של אדם. לכאורה משמע שע"י טורח עמלה של תורה קאמר שמתשת כחו של אדם ואין נראה דחוטבי עצים וחוצבי אבנים ושאר בעלי מלאכות טורח מלאכתן מרובה מעמלה של תורה ואדרבה דרכיה דרכי נעם וכל העוסק בה יש לו קורת רוח ודעתו נחה לכך נראה דמה שהיא מתשת כחו של אדם לאו מפני טורח עמלה הוא אלא שכן היא דרכה של תורה שכל העוסק בה נעשה כח חומרו תש כדי שיתגבר עליו כח נשמתו ודעתו וחכמתו שכל זמן שחומרו של אדם מתגבר אין דעתו נכונה וצלולה. ומהאי טעמא אמרו חז"ל תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין מוסיפין חכמה לפי שלעת זקנתן תש כח חומר שלהן לכך דעתו נוספת וכן משמע מעובדא דריש לקיש בפרק השוכר את הפועלים דהוי קא חזי ליה לרבי יוחנן דקא סח בירדנא ושוור לירדנא אבתריה א"ל חילך לאורייתא א"ל שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי קביל עליה בעי למיהדר לאתויי מאני ולא מצי הדר ופירש"י ז"ל שם דמשקבל עליו עול תורה תשש כחו אלמא אע"ג דאכתי לא הוה טרח ולא עמל בה נעשה תש כחו רק בקבלה בעלמא וצריך לומר דכך היא דרכה של תורה כדפי':

25. אור החיים על דברים פרק יא פסוק ח

(ח) ושמרתם את כל וגו' אשר וגו' למען תחזקו הכוונה בזה לשלול דעת אומרים לחדול מעסק התורה, משום מלחמת הארץ שצריך חוזק, והתורה נקראת תושיה (סנהדרין כו:): לזה אמר ושמרתם את כל המצוה, וכבר כתבתי למעלה שמאמר כל המצוה ירצה אל עסק התורה, ויחד לה שמירה ליתן לאו על ביטולה וגמר אומר למען תחזקו, פירוש שאדרבה נותנת לו כח וגבורה להתחזק במלחמת ה', וכן הוא אומר (משלי ח יד) אני בינה לי גבורה:

26. תורת חיים על סנהדרין דף כו/ב

תושיה שניתנה בחשאי מפני השטן. פירש"י ז"ל שהיה מקטרג ואמר תסתפק בעליונים וכו'. וכי האי גוונא איתא במדרש רבה בשעה שנהנו ישראל מסעודת אחשורש עמד שטן ואמר רבש"ע עד מתי תדבק באומה זו אם רצונך אבד אותן מן העולם וכו'. א"ל הקב"ה תורה מה תהא עליה אמר לפניו רבש"ע תסתפק בעליונים וכו' לכאורה תימה דעליונים תורה למה להם כיון דאין בידם לקיימה דאין ביניהם לא זכין ולא מצורעים ולא נדה ולא יולדת לא אב ואם כדאיתא במדרש ויש לפרש לפי שאין לך אות או קוץ בתורה שלא יהא תלוי בו סוד קדושתו של הקב"ה ועצמותו יתברך נמצא שהתורה נחלקה לשנים עיון ומעשה חלק המעשה הוא שע"י התורה אדם מקיים את המצות וחלק העיון הוא שכל המעייין בתורה ומדקדק ברמיזותיה הולך ומתגבר ומשיג על ידיה סוד קדושתו וגבורתו יתברך ונהי דבעליונים לא שייך חלק המעשה מ"מ חלק העיון שייך בהו שפיר ואדרבא כיון שהן רוחניים יכולין להשיג על ידי התורה סוד עצמותו יתברך יותר ממנו אלא כיון דלא שייך בהו חלק המעשה לא רצה הקב"ה ליתן התורה לעליונים כי לא היה מסתפק בחלק העיון בלבד לכך נתנה לנו לקיים שניהם עיון ומעשה והיינו דבשעה שאמר הקב"ה לשטן תורה מה תהא עליה השיב תסתפק בעליונים כלומר דמעיך נמי ראויים היו העליונים שתתן להם התורה אלא שלא היית מסתפק בחלק העיון בלבד עתה שאין ישראל מקיימין התורה תסתפק בעליונים ובפרק ר"ע קאמר נמי שאמרו המלאכים תנה הודך על השמים וכו' צריך לומר נמי כדפי':

27. רש"י על סנהדרין דף כו/ב

מחשבה - דאגת הלב על מזונותיו של אדם:

28. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד ב ד"ה מחשבה מועלת

מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה - פירש ריב"א דאגת לב האדם על מזונותיו מהניא לשכח ממנו כל שאר מחשבות אף מחשבת דברי תורה שנאמר מפר מחשבות ערומים וגו' וקאי אנותן מטר על פני ארץ וגו' י"מ מועלת משקרת ולא תצלח כלומר אם אדם חושב הן להעשיר הן גם לדברי תורה לא יספיק אלא כשעשה לשמה כדמסיק.

29. יד רמה על סנהדרין דף כו/ב

אמר עולא מחשבה מועלת אפי' לבטל דברי תורה, יש אומרים מחשבת אחרים מועלת לבטלה, ואם עסוקין לשמה אין מחשבת אחרים מועלת לבטלה, ולא מילתא היא, דהא מפר מחשבות ערומים בקב"ה כתיב, ותו דקרא לא קאי במחשבת המפר, ויש אומרים מחשבה שאדם מחשב כך וכך תעלה בידי מועלת להשביח הדבר שאין מחשבתו מתקיימת, ואפי' לדברי תורה כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא, מפר מחשבות ערומים שאין מחשבתן עולה בידן אפי' לתושיה, וזהו הפי' האחרון הוא הנכון:

30. מאירי על סנהדרין דף כו/ב

לעולם יהא אדם שקוד ללמוד תורה תמיד ואל יאמר לכשאפנה אשנה שהמחשבה שהוא מחשב בלבו מכאן ועד יום פלוני אסיים כך וכך ואיני צריך כל כך לשקוד מועלת היא לבעליה ר"ל שאינה מתקיימת ואף בדברי תורה:

31. דף על הדף מסכת סנהדרין דף כו עמוד ב

בגמ': מחשבה מועלת אפלו לדברי תורה. אמר רה"ק ר' נחמן מברסלב זצ"ל דע שיש בבני אדם סגולות גדולות כי יכולין לפעול על ידי מחשבתם מה שהם חושבים. ואפלו הנקרות חס ושלום הוא בא ממחשבות בני אדם. כי כשהמחשבה היא כולה אחוזה ודבוקה בדבר אחד שיהיה כן, דהינו כל הבחינות שיש במחשבה דהינו פנימיות וחיצוניות ושאר הבחינות כולם עד הנקודה, וכשכולם כאחד אחוזים ודבוקים וחושבים שיהיה כן בלי בלבול ונטיה למחשבה אחרת, על ידי זה הם פועלים שבהכרח יהיה כן כמו שהם חושבים. וגם שהמחשבה תהיה בפרטי פרטיות, לא בדרך כלל כגון שיחשב שאם יהיה כן וכך בפרטיות. אבל כשחושב בדרך כלל הוא בחינת גלמי כלים (כלים י"ב ו' חולין כה א) ויכול לטעות כמו שטעה נבט שראה אש יוצא כו' (סנהדרין קא ב). וגם לענין הלמוד מועיל זה, אם תהיה מחשבתו תקיפה מאד כנ"ל, בודאי יהיה כן. ובלבד שתהיה המחשבה תקיפה ואחוזה מאד
בזה כנ"ל, דהינו למשל שיחשב במחשבתו שיזכה ללמד ולגמור כל הארבעה פוסקים כולם עם כל הפרושים הגדולים. ויחשב ויציר בדעתו באיזה אופן ילמוד אותם ובכמה זמן, כגון למשל שיזכה ללמד חמשה דפין אחד עד שיזכה לגמור כולם בשנה אחת. ויניס מחשבתו בזה היטב היטב בתוקף גדול מאד, עד שתהיה המחשבה תקיפה ואחוזה בזה מאד. וכיוצא בזה בשאר למודי התורה הקדושה כגון ש"ס עם הרי"ף והרא"ש ושורים וכו' ותנ"ך וכיוצא, ויכסוף וישתוקק ויחשוב בזה הרבה בתוקף גדול, אזי יזכה שיהיה כן. ואמר שזה מרומז בדברי רבותינו וזכרונם לברכה (סנהדרין כו ב) במה שאמר: מחשבה מועלת אפלו לדברי תורה, מועלת ממש, דהינו שמועלת ומסייעת לזה אפלו לדברי תורה. ואף על פי שרש"י פירש שם בענין אחר אף על פי כן הוא כך. ולא סיים לבאר הדבר יותר. ואלו ואלו דברי אלקים חיים. (שיחות מוהר"ן אות סב).

32. מהרש"א על סנהדרין דף כו/ב

מחשבה מועלת וכו'. עי' פירש"י ותוס' ועי' דאפי' לד"ת שעיקרה במחשבת הלב מועלת ולא סגי ליה ללמוד אותה במחשבה בלבד אלא צריך ג"כ למגרסה בפה כדאמר' בעלמא דעקימת שפתיו הוה קצת מעשה וז"ש מפר מחשבות ערומים הלומד תורה במחשבה בעלמא מפר ומשתכחת ממנו ולא תעשינה וגו' שלא תבא התורה לידי מעשה כ"א בדבור וק"ל:

33. רש"י על סנהדרין דף כו/ב

אוכלי דבר אחר – [1] מקבלי צדקה מן הנכרים דהוי חילול השם מחמת ממון, הוה ליה כרשע דחמס:

34. יד רמה על סנהדרין דף כו/ב

אמר ר' נחמן אוכלי דבר אחר, ... [2] ואית דמפרשי דטעמא דאוכלי צדקה של גויים דפסולין לעדות משום פריצותא הוא, דכיון דלא כסיפא ליה מילתא ומפקר נפשיה כולי האי משום ממון לא מיכסיף נמי לאסוהדי בשיקרא דכיון דאית ביה חוצפה כולי האי מסתמא רשע הוא, ודמאי לההיא דתנן בסוף פירקא קמא דקידושין האוכל בשוק הרי זה כלב ויש אומרים פסול לעדות ואיפסיקא הילכתא התם כיש אומרים, ומסתייע הדין פירושא מדנקיטנן לה טעמא בשמעתתן לישנא דקא מבזי נפשיה בפרהסיא דאלמא טעמא משום דקא מבזי נפשיה הוא ולא משום איסורא:

35. מרגליות הים

י. אר"צ אוכלי דבר אחר פסולין לעדות. ברש"י אוכלי דבר אחר היינו מקבלי צדקה מן הנכרים דהוי חילול ה', ע' לבוש יו"ד סי' רנ"ד דהוי כאומר שאין רחמים בישראל ולכן מוכרח לקבל חסד לאומים בעוד שבאמת כל שעמדו רגלי אבותיו על הר סיני הוא רחמני (יבמות ע"ט א), וע' בבא בתרא י' ע"ב עדיין אנו צריכין למודעי חסד שעכ"מ עושין חטא הוא להם שאין עושין אלא לחורף אותנו בו כו', ובכח"י כ' שלכן נדמה צדקה של גוי לדבר אחר דאמרנו בב"ב שצדקת של גוי היא רק להתייהר ודומה לחזיר שפושט סלפין, וביד רמה כ' אית דמפרשי משום פריצותא היא דכיון דלא כסיפא ליה מילתא ומפקר נפשיה כולא האי משום ממון לא מיכסיף נמי לאסוהדי בשקרא דמכיון דאית ביה חוצפא כולא האי מסתמא רשע הוא ודמאי לההיא דתנן בסוף פ"ק דקדושין האוכל בשוק הרי זה ככלב וי"א פסול לעדות כו', ויעוין בירושלמי שבת פ"א ה"ד שבין ה"ח דבר שגזרו נטנית גם הגזירה על מתנותיהן של גוים.

בפרהסיא פסולין לעדות בהדי הנך הלכתה דבזויין פסולין לעדות וכגון האוכל בשוק או ההולך ערום בשוק בשעה שעוסק במלאכה, וכל אלו אנשים אינם מקפידים על כבוד הבריות, ומבואר דאוכלי דבר אחר פסולין לעדות מדין בזויי. ונראה דהא דבזויין נפסלין לעדות אינו מחמת מעשה עבירה אלא שקבעו חכמים דהבזויין שאין מקפידין על כבוד הבריות וכבוד עצמן חל עליהו חלות שם רשע בגברא ומשו"כ הם פסולין לעדות. ונמצא לפי"ז דיש כמה גדרים בפסולי עדות: (א) פסול שחל מחמת מעשה העבירה, וכגון שעבר על איסור דאורייתא שיש בו מלקות, (ב) פסול עדות מחמת חלות שם רשע שבגברא מבלי שעשה מעשה עבירה כלל, וכגון משחק בקוביא (לפי מש"נ לעיל בשיטת הרמב"ם), (ג) פסול מחמת שם רשע בגברא שחל בו מחמת שגרים מעשה עבירה של חבירו, וכגון טבח המאכיל טריפות לחבירו, (ד) דין בזויין דחל בהם חלות שם רשע לפוסלן לעדות מחמת שאינם מקפידים על כבוד הבריות.

דף כו: גמ'. אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולין לעדות. הגי' מילי בפרהסיא, אבל בצינעה לא.

עין ברמב"ם (פי"א מהל' עדות ה"ה) וז"ל כן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק בעת שהן עוסקין במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושת, שכל אלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר, ומכלל אלו האוכלין צדקה של עכו"ם בפרהסיא אף על פי שאפשר להן שיוזנו בצנעה מבזים עצמן ואינן חוששין, כל אלו פסולין מדבריהם עכ"ל. והנה הרמב"ם הביא הדין דאוכלי צדקה של עכו"ם

37. תוספות מסכת סנהדרין דף כו עמוד ב ד"ה החשוד על

החשוד על העריות כשר לעדות - תימה מאי שנא מאוכל נבלות לתיאבון ומפלוני רבעני לרצוני דפסולין לעדות וי"ל דמיירי הכא בחשוד בעלמא בלא עדים דאין כאן כי אם שמועה ומ"מ הא דאמרין ארבעים בכתפיה נחא כדאמרין מלקין על לא טובה השמועה אי נמי הכא משום דיצרו תוקפן ולא דמי לנבלה וגם לרביעה דליכא יצרו תוקפו כל כך כמו בערוה.

38. ספר מרגליות הים

יא. אר"נ החשוד על עריות כשר לעדות. [בחדר"ן פי' הריא"ף ז"ל כגון שבא על הערוה וכן פירשו הראשונים עד שנמצא כתוב במקצת נוסחאות א"ל רב ששת עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר, א"ל יצרו תקפו נוכ"ה בס' ההשלמה לרבינו משולם מבדריש בסוגיין פס' ד'] וזהו טעמו של ר"נ שהכשיר, והקשה עליו המאור דא"כ אין זה חשוד אלא שבא על הערוה ממש, ועוד למה פסק הריא"ף כר"ש משום דהלכתא כוותיה באיסורין דהא הך פלוגתא לענין דינין היא אם הוא כשר לעדות או פסול, [לפיכך פי' חשוד על העריות שהוא מתיחד עמהן והכשיר ר"נ משום שאינו עושה עבירה גמורה אלא יחוד שאע"פ שהוא אסור מה"ת אינו סבור לעשות עבירה כענין גנב ניסן וגנב תשרי, ור"ש אהדריה ארבעין בכתפיה וכשר שהרי עבירה גמורה היא שמלקין על לא טובה השמועה וקיי"ל כר"נ ומיהו ר"נ גופיה מודה בבוועל דפסול לעדות כן דעת הר"ז ז"ל וכן הסכים הראב"ד ז"ל (נ"י כתוב שם להראב"ד

39. ערוך לנר על סנהדרין דף כו/ב

שם דכתיב מים גנובים ימתקו: לכאורה הא הוא ידע דשקורי קמשקר וא"כ אצלו אין זה מים גנובים. וי"ל דפירוש הגמרא כך הוא דאי פנויה היא יכול לבוא אל ביתה בפרהסיא אבל אי מחזיק אותה לאשת איש משום לזות שפתים צריך לבוא אליה בהגנב ובהחבא וה"א דהא עדיפא ליה דתהוי אסורה עלי' בעיני העולם ולא תהוי שכיחא ליה כ"כ דע"י זה יהיה אצלו מים גנובים קמ"ל דכמה דקיימי הכי שכיחא ליה והיינו דנקט לשון שכיחא ליה ולא לשון ניחא ליה:

40. ספר שיחות מוסר [תשל"א:כה]

וגדולה מזו מצינו בסנהדרין (כ"ו ע"ב), החשוד על העריות נאמן להעיד על האשה שנתקדשה, שהרי אוסרה עליו, ופריך בגמ' פשיטא, ומשני "מהו דתימא הא עדיפא לי' דכתי' מים גנובים ימתקו, קמ"ל דכמה דקיימא הכי שכיחא לי'", הרי שיש סברא לומר שנוח לו שיפסקו את דינה לא"א, בכדי שיהיו "מים גנובים" מצויים לו, ואף שהוא עצמו יודע שאינה א"א ושקר העיד בה, מ"מ כיון שמוחזקת לא"א בעיני הבריות, הרי"ז גדר שיכול לפרצו, עד כדי כך טבעו של אדם מתאווה לפרוץ את הגדרים, עד שמסוגל לבנות לעצמו גדר דמיונית בכדי שיוכל לעשות בה פרצות. ועפ"י תיבירים הללו נוכל להבין ענין חטא דבעל פעור, שאמרו חז"ל (סנהדרין סד א') "הנצמדים לבעל פעור, כצמיד פתיל", והרי אין לך עבודה זרה מאוסה ומעוורת געל נפש כמותה, כמו שאמרו (שם) "במה עובדין לזו - אוכלים תרדים ושותים שכר ומתריזין בפניה", ואיך באו ישראל לידי כך, וכיצד נמשכו ונצמדו אליה. אלא נראה שכן משיכתה של ע"ז מאוסה זו, שאין בה שום גדרים, הכל פרוץ והפקר, אין דבר בעולם שחייבים לכבדו, ואין מושג או ערך בעולם שצריך להתייחס אליו בדרך ארץ, וכומרי הע"ז הזו המציאו ע"ז שכל עבודתה היא ביזויה, וכל המרבה לבזות הרי"ז משובח, וכמו שאמרו בגמ' (שם), "מעשה בסכטא בן אלם שפער בפניה וקנח בחוטמה, והיו משרתי ע"ז מקלסין אותו ואומרים לו מעולם לא הי' אדם שעבד לזו בכך", יעו"ש.

41. שערים מצויינים בהלכה

אמר רב נחמן, החשוד על העריות כשר לעדות. כתבו התוס' (תירוצ' ב) דאפי' יש עדים אעפ"כ הוא כשר לעדות, משום דיצור תוקפו. וצריך ביאור, וכי בשביל שיצור תוקפו לא מיחשב רשע. ובתשו' נודע ביהודה (מהד"ק אהע"ז סי' נז) הקשה, הרי בועל ערוה נידון בסקילה שריפה חנק ומלקות הכל לפי הערוה, ולא אמרי' יצור תוקפו, וא"כ הוא מיקרי רשע שהרי הוא רשע למות, [ומפרש דחויב מיתה לא משכחת אלא בהתראה, וכיון שהתרו בו שוב לא מיקרי אנוס, שאם יצור תוקפו כבר יש לו תכלין ההתראה, וכבר אמרו אם רואה אדם שיצור מתגבר עליו יזכיר לו יום המיתה - עי' במס' ברכות ה.], וא"כ ק"ו זה שהתרו בו למיתה וקיבל ההתראה, שוב לא מהני ללמוד עליו זכות מחמת שיצור תוקפו, ואף שבכל העבירות נפסל לעדות בלי התראה, מ"מ בבא על הערוה אי לא התרו בו מיחשב קצת אנוס מחמת שיצור תוקפו, ולא מיקרי רשע למות.

עוד כתב הנוב"י, דע"כ לא אמר ר"נ יצור תוקפו אלא באיש, אבל באשה אין יצרה תוקפה כל כך, רק בגמ' ביאה אמרי' במס' כתובות (נא:) תחילתה באונס וסופה ברצון דיצר אלבשה. וכן מבואר בכסף משנה (סנהדרין פ"כ ה"ג) עי"ש. ועי' ברש"י במס'

42. ספר צדקת הצדיק - אות קכח

קכח) כשאדם עושה עבירה כענין עת לעשות וגו' ובכל דרכיך וגו' מכל מקום צריך כפרה על העבירה שעשה וכאותה שאמרו (ברכות ל"א ע"ב) דמתענין תענית חלום בשבת וצריך למיתב תעניתא לתעניתיה וכן בסנהדרין (כ"ו ע"ב) סברי מצוה קעבדי ומכל מקום צריכה כפרה וכן משה רבינו ע"ה בשבירת הלוחות וגרם על ידי זה שיכחת התורה כמו שאמרו ז"ל (עירובין נ"ד.) אלמלא וכו' אף על פי שהסכים הקב"ה על ידו מכל מקום מיקרי עבירה לשמה ולכך סבל גם הוא כמו שאמרו ז"ל (תנחומא סוף פרשת ואתחנן) שניטלו ממנו מסורת החכמה והיה יהושע יושב ודורש וכו'. וכן אסתר דניטלה ממנה רוח הקודש כשהגיעה לבית הצלמים (מגילה ט"ו ע"ב) הוא לעונש אעבירה אף על גב דמצוה רבה קעבדא. [וזה סוד שאמרה שמא בשביל שקראתיו כלב ואין כאן מקומו]. ולכך בעל תשובה אף דזדונות נעשו זכויות מכל מקום צריך סיגופים ותעניות לכפרה משום דעל כל פנים לא עדיפי מעבירה לשמה:

43. שערים מצויינים בהלכה

סברי מצוה קא עבדי, והא קא משמתינא להו, סברי כפרה קא עבדי לן רבנן. עי' ברש"י שהם חושבים דהא דשמתינן משום כפרה הוא, ומ"מ איכא מצוה לקבור את המת, והם חייבים בנידוי משום חלק העבירה שיש בזה. ומצינו כזה בתוס' במס' נזיר (ב: ד"ה ואמאי) דבענין נזירות איכא מצוה ועבירה, ונקרא חוטא ע"ש שציער עצמו מן היין, ומ"מ המצוה רבה על העבירה, מידי דהוה אמתענה תענית חלום בשבת, די ש לו מצוה לבטל החלום, וקצת עבירה שהתענה בשבת, שהרי צריך לישב בתענית למחר לכפר על שהתענה בשבת. וכ"כ

א. שעורי הרב (סולובייצ'יק) מסכת סנהדרין דף כו עמוד א

בענין שביעית בזמן הזה

עב) תוס' ד"ה משרבו האנסין - וי"ל דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן אי נמי י"ל דפקוח נפש הוא וכו'. ונראה דהנך שתי דיעות בתוס' נחלקו בדין שביעית בזמן הזה, דלתירוץ הראשון שביעית בזמן הזה דרבנן, ולתירוץ השני נראה דאפילו שביעית בזמן הזה מדאורייתא, התיירו משום פיקוח נפש. ובאמת מצינו חילוקי דיעות באלו הסוברים דשביעית בזמן הזה דרבנן, משום מה הוי רק מדרבנן בזמן הזה. דדעת רש"י (כאן ד"ה פוקו זרעו) וספר התרומה (שער מ"ה) דשביעית בזמן הזה דרבנן משום דבטלה קדושת הארץ. ולדעת הסוברים דקדושה שניה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא (כגון הרמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ה ועוד), אף על פי כן יתכן לדעתם דשביעית בזמן הזה דרבנן, על פי דברי הירושלמי (הובא ברש"י ותוס' גיטין לו ע"א) דדין שביעית מן התורה תלוי ביובל מן התורה, ויובל בזמן הזה אינו מה"ת כיון דחסר התנאי דכל יושביה עליה. וממילא לדעת הרבה מן הראשונים שביעית בזמן הזה דרבנן אף על פי שלא בטלה קדושת הארץ.

עג) ונפקא מינה רבתא איכא בין הטעמים דשביעית בזמן הזה דרבנן. דהנה בתחילת היישוב החדש בארץ ישראל, נחלקו הפוסקים בהיתר מכירת שדות לעכו"ם בשנת השמיטה אם מועיל להפקיע מדיני שביעית. ובין המתירים היו הג"ר יצחק אלחנן, והג"ר יהושע מקוטנא, והג"ר שמואל מוהליבר. וטענת המתירים היתה על פי הגמרא בגיטין מז ע"א, דאיתא התם לגבי סוריא דיש קנין ביד עכו"ם להפקיע מידי תרומות ומעשרות, דחיוב תרומות ומעשרות בסוריא היא רק מדרבנן. ולכן טענו המתירים, דהוא הדין בזמן הזה לגבי שביעית, דרוב הראשונים סבירא להו דשביעית בזמן הזה דרבנן, ולכן נימא דיש קנין ביד עכו"ם להפקיע מידי שביעית. אמנם, הגרי"ד מבריסק זצ"ל דחה היתר זה (ע' תשובות בית הלוי ח"ג סי' א' ענף ו'), ואמר דהא דאיתא בגמרא דיש קנין ביד עכו"ם להפקיע בסוריא, הני מילי דוקא בסוריא, ולא לגבי ארץ ישראל. דאמאי הביאו הך דין בגמרא דוקא לגבי סוריא, ולא לגבי ארץ ישראל באופן שחיוב תרו"מ מדרבנן, כגון מעשר ירק וכדומה, אלא ע"כ דיש קנין לעכו"ם להפקיע מידי תרו"מ דוקא בסוריא שכל קדושתה רק מדרבנן. אבל בארץ ישראל שקדושתה מן התורה לרוב הראשונים, אלא דחיוב תרו"מ ושביעית רק מדרבנן הם, התם לעולם ליכא למימר דיש קנין ביד עכו"ם להפקיע. ורק לפי דעת ספר התרומה ורש"י דסבירא להו דבזמן הזה בטלה קדושת הארץ, לדידהו שייך למימר דיש קנין ביד עכו"ם להפקיע, וממילא דכל ההיתר מכירה תלוי בהטעם אמאי שביעית בזמן הזה דרבנן.

עד) אבל הגר"ח זצ"ל חלק על אביו הגרי"ד בזה (אלא שלא פירסם את דבריו בשעתו משום כבודו של אביו) ואמר דיש מקום לקיים את דברי המתירין בפרט זה. דהנה כתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"א הכ"ו) דאף חיוב תרומה מן התורה תלוי בביאת כולכם דכתיב כי תבואו, ואף דעיקר קרא דכי תבואו לא נכתב לגבי תרומה אלא לגבי שמיטה, וע"כ דאף שמיטה בעיא ביאת כולכם כדי שיהיה חלוקה מן התורה. (ע' בכל זה בחי' רבינו חיים הלוי על הרמב"ם הל' שמיטה פי"ב הט"ז). ואם כן נמצא דחלות שמיטה מדאורייתא תלויה בביאת כולכם, וגם בדין כל יושביה עליה. ואמר הגר"ח זצ"ל דבאמת שני תנאים אלו חלוקים בעצם יסודם, דביאת כולכם תלויה בשעת ביאה וירושה, והוי תנאי בעצם קדושת הארץ. מה שאין כן דין כל יושביה עליה, דאינו תלוי בשעת ביאה וירושה דוקא, אלא כל שעה ושעה בעינן כל יושביה עליה שיהא חייב בשביעית, וזהו רק תנאי במחייב, אבל אינו שייך כלל לעצם קדושת הארץ. ולכן נמצא דאף על פי שקדושה שניה קידשה לעתיד לבא, אבל היה חסר שם דין ביאת כולכם, וכמו שכתב הרמב"ם בהל' תרומות פ"א הכ"ו, ולכן נמצא דהיה חסר בעצם קדושת הארץ לענין תרומות ומעשרות ולענין שביעית. וכן בזמן הזה, דעדיין חסר הך תנאי דביאת כולכם, ממילא דליכא חלות קדושת הארץ לענין שביעית, ושפיר יתכן היתר מכירת שדות בשביעית אפילו לראשונים הסוברים דקידשה לעתיד לבא, כיון דלענין שביעית חסר בעצם קדושת הארץ.